

Lisa C Finantsteenused

Üldised faktid

- **Eestis tegutsevad ettevõtted:** Eestis tegutseb 15 kohapeal registreeritud ettevõtet, kuid Eesti päritolu investorid saavad osaleda paljude EL-i ühisrahastusplatvormide projektides.
- **Majandusnäitajad:** Eestis registreeritud platvormidel tehtud tehingute kogumahud ulatuvad 128 miljoni euroni, hinnanguline turumaht (platvormide ja teenusosutajate müügitulu kokku) oli 2015. aastal 8 miljonit eurot.
- **Peamised väljakutsed:** investeerimisega kaasnevad riskid ning järelevalve puudumine.
- **Peamised positiivsed mõjud:** adresseerib finantseerimisvahendite kättesaadavusega seotud turutõrget, omab tugevat ekspordipotentsiaali, on lisisissetuleku teenimise allikas ning elavdab ühiskonna majanduslikku aktiivsust.
- **Arenguperspektiiv:** prognoosi kohaselt kasvab finantsvaldkonna jagamismajanduse maht 2020. aastaks ligikaudu 130-450%, saavutades turumahu 32 miljonit eurot (platvormide ja teenuseosutajate müügitulu kokku).

Viimase kümne aasta jooksul on usaldus ja huvi traditsiooniliste finantsasutuste vastu oluliselt kahanenud. Üheks põhjuseks oli rahvusvaheliste pankade keskne roll viimases majanduskriisis, mis andis suurpankade mainele tugeva hoobi, ning teisalt on madalad intressimäärad vähendanud hoiustamise ning pikaajaliste investeringute atraktiivsust. Samaaegselt on finantsturgude volatiilsus olnud keskmisest suurem, mis omakorda lisab ebakindlust ning on muutnud nii pankade valmidust laenata eraisikutele ja väikeettevõtetele kui ka tarbijate endi käitumist. Taoline erakordne seis on sundinud kõiki turuosapooli finantsmaailma põhitõdesid ümber hindama ning tarbijad on pidanud hakkama otsima alternatiivseid rahastamisviise. See on aga loonud võimalused ühisrahastuse kiireks kasvuks¹.

Ühisrahastuse sünniaastaks võib pidada 2001. aastat², kui USA-s asutati ArtistShare³. ArtistShare on loomemajandusele keskenduv toetusplatvorm, mille eesmärgiks oli algselt aidata muusikutel oma muusikat salvestada ning avaldada, kuid nüüdseks on platvorm laienenud nii filmindusse kui ka fotograafiasse. Tegemist on auhinnapõhise süsteemiga, kus annetaja sai projekti teostamisel autasu. ArtistShare'i edu tulemusena asutati ka mitmed teised sarnased platvormid, mis laienesid loomemajandusest teistesse valdkondadesse, nt Indiegogo (2008) ja Kickstarter (2009).

Ühissponsorluse kõrval tekkisid peagi turule ka ühislaenamisplatvormid. Esimene inimeselt inimesele (P2P) ühislaenamisplatvorm oli Suurbritannia päritolu Zopa (2005), kuid peagi tekkisid turule ka USA päritolu platvormid nagu Prosper (2006) ja Lending Club (2006). Hiljem tekkisid P2P laenude kõrvale ka C2B/B2C ja B2B laenudele keskenduvad ettevõtted ning osaluspõhised ühisinvesteerimisplatvormid. Ühisrahastuse valdkonda iseloomustab pidev ärimudelite mitmekesistumine, mis on raskendanud valdkonna piiritlemist⁴.

Ühisrahastamise (crowdfunding) all võib mõista uudset tegevuste ja ideede rahastamisviisi, kus projektide elluviimiseks vajaminev raha kogutakse väikeste summade kaupa kokku paljudelt investoritelt. Ühisrahastus toimib läbi veebiplatvormide, mis viivad kokku pakkujaid ('investoreid'), kes soovivad annetada, laenata või investeerida vaba raha, tarbijatega, kellel on vaja raha konkreetse projekti teostamiseks. Sarnaselt teistele jagamismajanduse valdkondadele iseloomustab ka ühisrahastust ärimudelite rohkus, mis raskendab valdkonna piiritlemist. Joonisel 1 on aga kujutatud

¹ Wardrop, R., Zhang, B., Rau, R., Gray, M. 2015. *Moving Mainstream: The European Alternative Finance Benchmarking Report*. Cambridge: University of Cambridge & EY; Wardrop, R., Rosenberg, R., Zhang, B., Ziegler, T., Squire, R., Burton, J., Arenas Hernandez, E., Garvey, K. 2016. *Breaking New Ground: The Americas Alternative Finance Benchmarking Report*. Chicago: University of Chicago Polsky Center for Entrepreneurship and Innovation & University of Cambridge.

² Esimene projekt lõpetati 2003. aastal.

³ Freedman, D.M., Nutting, M.R. 2015. *A Brief History of Crowdfunding: Rewards, Donation, Debt, and Equity Platforms in the USA*. <http://www.freedman-chicago.com/ec4i/History-of-Crowdfunding.pdf>

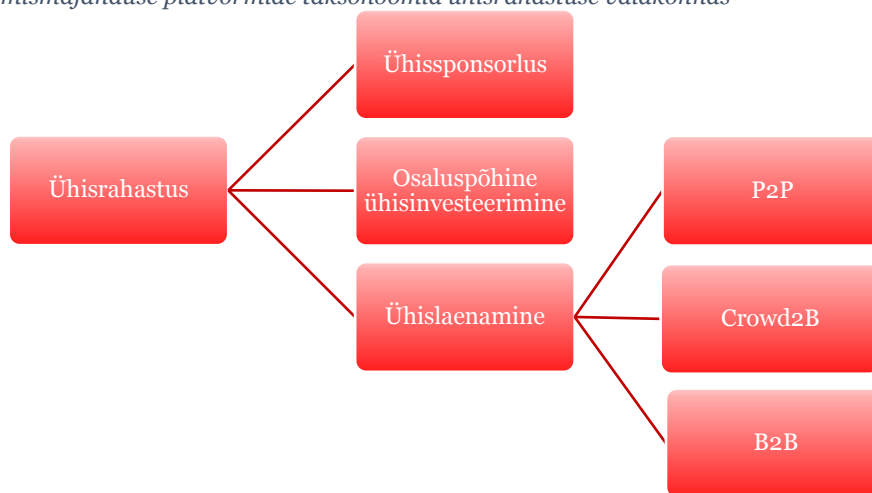
⁴ Wardrop, et al., 2015.

kõige laiemalt levinud ühisrahastuse ärimudelite taksonoomia⁵, mille alusel võib ühisrahastuse jagada kolmeks järgnevaks alavaldkonnaks.

- **Ühissponsorluse** all võib mõista annetuspõhiseid piiratud kompensatsiooniga või ilma kompensatsioonita toimivaid rahastamismudeleid, mille eesmärgiks pole rahalise, vaid eelkõige sotsiaalse hüve teenimine.
- **Osaluspõhise ühisinvesteeringu** eesmärk on investeerida projektidesse võimaliku kasumijagamise eesmärgil.
- **Ühislaenamise** valdkonnas on kõige laiem valik erinevaid ärimudeleid, kuid kõik põhinevad oma olemuselt inimeselt inimesele laenudel, kus investeerijate eesmärk on teenida intressitulu. Laene võidakse pakkuda inimeselt inimesele, inimeselt ettevõttele või ettevõtelt ettevõtetele.

Samas areneb valdkond väga kiiresti ning pidevalt tekib juurde uusi ühisrahastuse vorme (nt turule on ilmumas pensioniühistute ja ühisrahastuse hübriidid, sh Tuleva Eestis).

Joonis 1 Jagamismajanduse platvormide taksonoomia ühisrahastuse valdkonnas



Autorid: Technopolis Group & EY

1.1 Rahvusvahelised trendid sektoris

Ühisrahastust peetakse üheks kõige suurema potentsiaaliga jagamismajanduse valdkonnaks. 2015. aasta alguses viidi läbi üleeuroopaline uuring alternatiivsete rahastamisviiside kohta, mille tulemusena selgus, et Euroopas tegutseb üle 255 ühisrahastusplatvormi⁶ ning aastane tehingute maht nendel platvormidel⁷ on hinnanguliselt ligi 2,957 miljardit eurot (2014), seejuures olid mahud võrreldes eelmise aastaga kasvanud ligi 144%⁸.

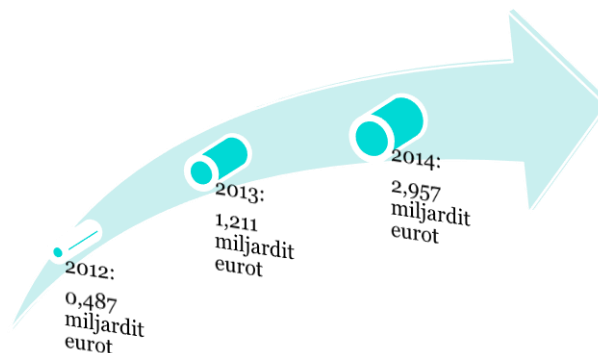
⁵ Kohandatud Eesti ja Euroopa kontekstile sobivaks Wardrop, et al., 2016 põhjal.

⁶ Eesti ühisrahastusplatvormidest oli antud uuringus kajastatud Bondora, Estateguru, Investly ja MoneyZen.

⁷ Lisaks antud peatükis joonisel 1 kajastatud ärimudelitele vaadeldi Wardrop, et al., 2015 poolt ka arenguriikidesse tehtavaid mikrolaene (microfinance) ja pensioifonde.

⁸ Wardrop, et al., 2015.

Joonis 2 Ühisrahastusplatvormidel tehtud tehingute kogumaht Euroopas⁹



Allikas: Wardrop, et al., 2015

Ühisrahastuse kiirele kasvule Euroopa Liidus aitab kaasa see, et tegemist on väga **rahvusvahelise sektoriga**. Võrreldes teiste jagamismajanduse sektoritega esineb ühisrahastuses vähem geograafilisi piiranguid, eriti puudutab see investeerimist. Suurel osal Euroopa Liidu päritolu platvormidel võivad investoriks olla kõik füüsilised või juriidilised isikud, kes omavad panga- või väärtpaberikontot mõnes EL-i liikmesriigis või kolmandas riigis, mille AML/CFT (*Anti-Money Laundering / Combating the Financing of Terrorism*) standardid on EL-i õigusega kooskõlas. Laenamise osas esineb aga rohkem riiklikest regulatsioonidest ning turuosa haaramisest tulenevaid piiranguid, mistõttu rahastatavad projektid (eriti laenude puhul) võivad olla lokaalsemad. Näiteks Eesti päritolu Bondora puhul peavad tarbijad ('laenajad') olema täisealised Eesti, Soome või Hispaania kodanikud, kuid pakkujad ('investorid') võivad olla kõik Euroopa Liidu liikmesriikide, Šveitsi või Norra kodanikud ning EL-is registreeritud juriidilised isikud¹⁰.

Rahvusvahelisusest olenemata on sektori vaieldamatuks liidriks Euroopas Suurbritannia, kus on asutatud üle 65 ühisrahastusplatvormi ning aastane tehingute kogumaht oli 2014. aastal ligi 2,337 miljardit eurot, mis moodustas 79% kõikidest ühisrahastustehingutest Euroopas¹¹ (vt joonis 3). Suurbritannias ulatus ühisrahastusplatvormidel tehtavate tehingute keskmine aastane kasvumäär 159%, samas kui Euroopa Liidu keskmine oli 115%. Suurbritannia edu tuleneb sellest, et riik on loonud nn regulatiivse *sandbox* süsteemi, mis annab FinTech ettevõtetele katsetusperioodi, et testida innovatiivseid ideid ja ärimudeleid ilma, et neile kehtiksid kõik valdkondlikud regulatsioonid¹².

Joonisel 3 võib näha, et Suurbritannia järel olid 2014. aastal mahuliselt suurimad turud Euroopas Prantsusmaa (0,154 miljardit eurot), Saksamaa (0,14 miljardit eurot), Rootsi (0,107 miljardit eurot), Holland (0,078 miljardit eurot), Hispaania (0,062 miljardit eurot) ja Eesti (0,022 miljardit eurot). Kui aga vaadata tehingute mahtusid inimese kohta, siis Suurbritannia (36 €) järel oli 2014. aastal Euroopas teisel kohal hoopis Eesti, kus tehti 16,7 euro väärtuses tehinguid iga inimese kohta aastas (vt joonis 4)¹³.

⁹ *Ibid.*

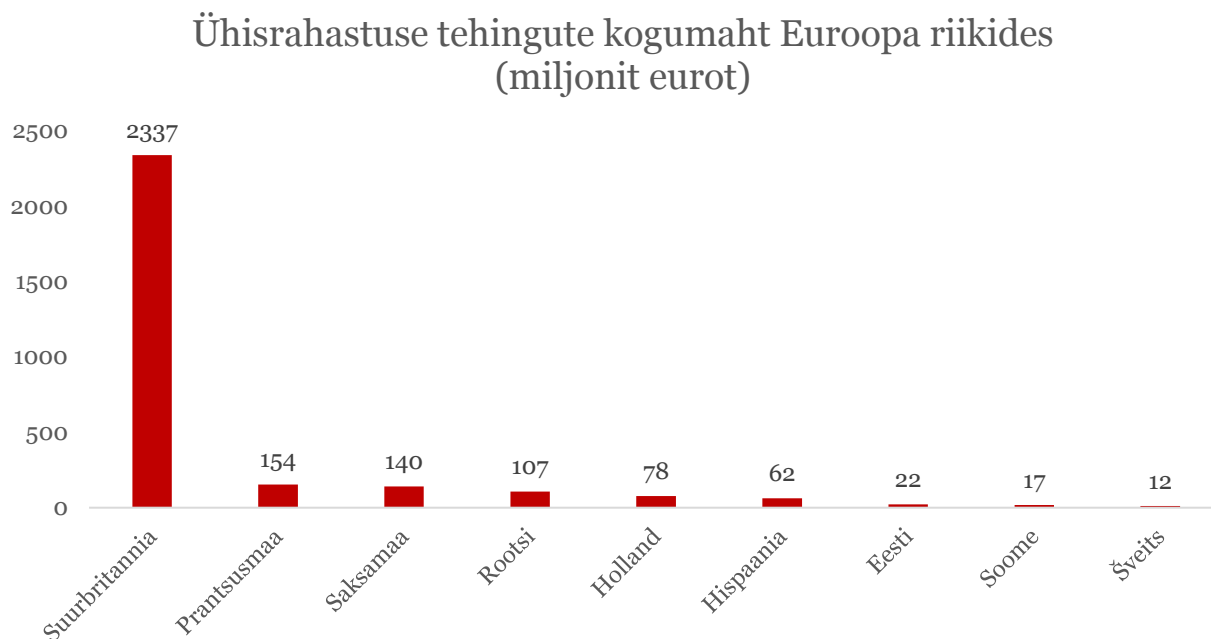
¹⁰ Bondora veebilehed bondora.ee ja bondora.com.

¹¹ Wardrop, et al., 2015.

¹² <https://www.fca.org.uk/firms/project-innovate-innovation-hub/regulatory-sandbox>

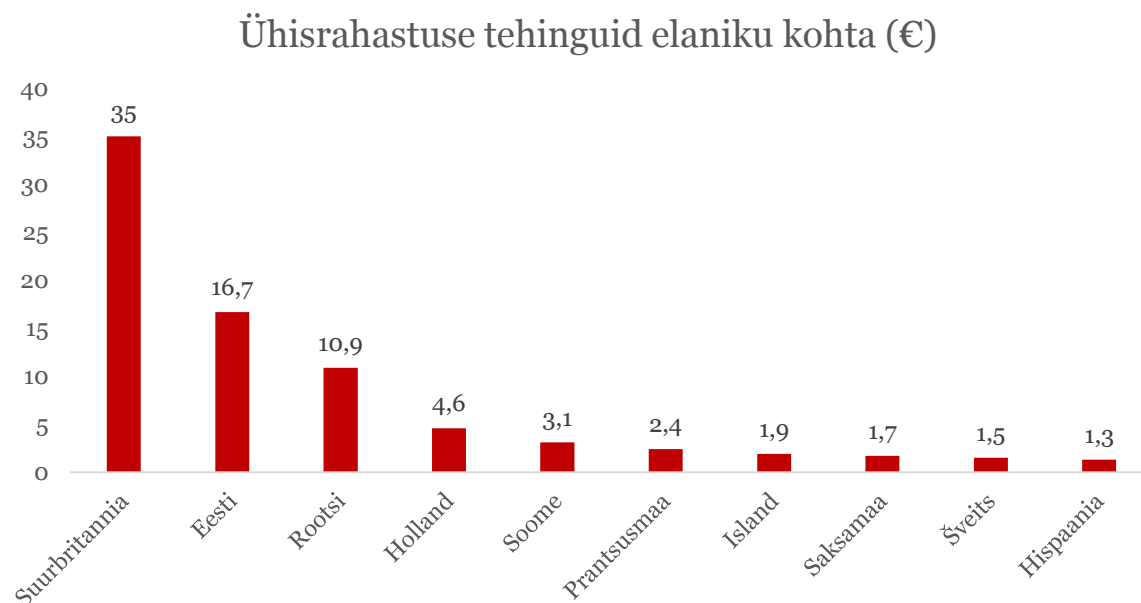
¹³ Wardrop, et al., 2015.

Joonis 3 Ühisrahastuse tehingute kogumaht Euroopa riikides 2014. aastal



Allikas: Wardrop, et al., 2015

Joonis 4 Ühisrahastuse tehinguid elaniku kohta Euroopa riikides 2014. aastal



Allikas: Wardrop, et al., 2015

Ühisrahastuse valdkonnas on võimalik Euroopas eristada konservatiivsemaid riike (valdavalt Mandri-Euroopa riigid) ning innovatsioonile orienteeritud riike, sh Suurbritannia, Rootsi ja Holland. Sarnaselt Suurbritanniale on Rootsi ja Holland võtnud endale eesmärgiks pigem toetada uuendusi ning soodustada ühisrahastusplatvormide teket. Mandri-Euroopa riigid võivad olla suuremad turud, kuid regulatiivne ning tavapangandusmaastik on ühisrahastuse suhtes pigem vaenulik.

Peamised finantseerimisvaldkonna jagamismajanduse positiivsed mõjud on seotud asjaoluga, et ühisrahastus adresseerib finantseerimisvahendite kättesaadavusega seotud turutõrget, st ühisrahastus

aitab finantseerida selliseid projekte, initsiatiive ja tarbijate soove, mida tavamajanduse finantseerimislahendused ei rahulda. Samuti võimaldab ühisrahastus sääste omavatele füüsilistele ja juriidilistele isikutele teenida täiendavat sissetulekut ning tõstab üldist majanduslikku aktiivsust.

Peamised väljakutsed ühisrahastuse valdkonnas on seotud eelkõige **investeerijate riskiteadlikkusega**, seda eriti ühislaenamise ja osaluspõhise ühisinvesteeringu puhul. Ühisrahastusega kaasnevad üldjoontes suuremad riskid ning tihtipeale puuduvad riikide antavad tagatised (nt Eestis on tavaline pangahoius riigi poolt saja tuhande euro ulatuses tagatud) ja valdkonda puudutavad regulatsioonid. Täiendavaks takistuseks on rahapesu ja terrorismi rahastamisega seonduvate nõuete kohaldamine ning standardite tagamine, sh **tarbijate taustakontroll**. Hetkel on näiteks FBI uurimise all USA päritolu ühislaenuplatvorm Prosper, mis andis 2015. aastal laenu San Bernardino terrorismirünnaku läbiviinud Syed Rizwan Farook'ile, kes hiljem kasutas saadud raha, et osta relvi ja lõhkeaineid¹⁴.

Praegusel hetkel on platvormide roll investeerijate teavitamise ning tarbijate taustakontrolli osas vähereguleeritud, kuid platvormid püüavad tihtipeale oma läbipaistvust suurendada enda majandusandmeid avaldades. Ettevõtete laienemise üheks suuremaks takistuseks on **usalduse puudumine**, mistõttu tehakse teadlikke samme selle suurendamiseks. Samas on iseregulatsioonil oma piirangud usalduse saavutamisel, eriti peale 2016. aasta Lending Club-i skandaali. 2016. mais selgus, et ettevõtte asutaja ja CEO Renaud Laplanche oli andnud probleemsete laenude kogumahu osas osanikele valeinfot, mis viis tema vallandamiseni ning ettevõtte väärtuse 60% vähenemiseni võrreldes eelneva aasta maikuuga¹⁵. Taolised skandaalid mõjutavad kõikide ühisrahastusettevõtete mainet ning regulatsioonide ja järelevalve kehtestamine võiks kaasa aidata hoopis üldise usaldusväarsuse tõstmisele.

1.2 Hetkeseis Eestis

1.2.1 Jagamismajanduse ettevõtted

Esimene ühisrahastuse platvorm Eestis oli Bondora (endine isePankur), mis asutati 2008. aastal. Käesoleval hetkel on Eestis registreeritud 15 ühisrahastuse platvormi (vt joonis 5):

Joonis 5 Eestis tegutsevad jagamismajanduse ettevõtted finantsvaldkonnas¹⁶ (sulgudes ettevõtte Eestis registreerimise aasta)

Ühissponsorlus	Osaluspõhine ühisinvesteering	Ühislaenamine
<ul style="list-style-type: none"> • Hooandja (2012) • Stardipaik (2014) 	<ul style="list-style-type: none"> • Funderbeam (2013) • Fundwise (2014) • Tuleva (2016) • Elektritransport (2016) 	<ul style="list-style-type: none"> • Bondora (2008) • Omaraha (2011) • EstateGuru (2013) • MoneyZen (2013) • Crowdestate (2014) • Investly (2014) • Mintos (2015) • City NOW (2015) • Inwise (2015)

Autorid: Technopolis Group & EY

Eestis tegutsevad ka mitmed välismaist päritolu platvormid, mis pole küll siin registreeritud, kuid rahastavad Eesti päritolu projekte, nt Kickstarter, Indiegogo ja Gofundme. Eesti päritolu isikutel on võimalik osaleda investorina ka paljudel rahvusvahelistel ühisrahastusplatvormidel, nt Twino ja Viventor. Rahvusvahelistel ühisrahastusplatvormidel tegutsevate eestlaste koguarvu ning

¹⁴ <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-12-08/prosper-said-to-arrange-loan-to-san-bernardino-shooter-weeks-ago>

¹⁵ Chafkin, M., Buhayar, N. 2016. *How Lending Club Biggest Fanboy Uncovered Shady Loans*, Bloomberg Businessweek, August 18, <http://www.bloomberg.com/news/features/2016-08-18/how-lending-club-s-biggest-fanboy-uncovered-shady-loans>

¹⁶ Elektritransporti võib pidada ka ühislaenamise ettevõtteks, sest investor annab elektriauto ostmiseks laenu ning saab sealt tagasimakseid. Tagasimaksete aluseks on renditulu, mida Elektritransport teenib elektriautode B2B autorendist. Seetõttu on meie hinnangul antud ettevõttel rohkem ühiseid jooni osaluspõhise ühisinvesteeringuga kui ühislaenamise.

investeeringute mahte on väga raske hinnata tulenevalt ühisrahastusplatvormide suurest arvust ning investoreid puudutava info konfidentsiaalsusest. Samas on valdkonna ettevõtete ning ametiasutuste hinnangul tavapärane, et ühisrahastusplatvormidel rahastatakse pigem kohalikke projekte, sest regulatsioonide puudumise tõttu on raske saavutada piisavat õiguskindlust, et leida investoreid muudest riikidest. Sel põhjusel vaatame antud uuringus ainult Eestis registreeritud ühisrahastuse platvormide mahte ning kasutajaid.

Kõige rohkem on hetkel Eestis ühislaenamise valdkonnas tegutsevaid platvorme (kokku üheksa). Ühislaenamine on mitmekesine valdkond, kus ärimudelid ning tehingute olemus võivad oluliselt erineda (vt joonis 5). P2P laenudega tegelevad Eestis Bondora, Omaraha ja MoneyZen. Suur osa Eesti päritolu ühislaenamise ettevõteteid (5) kasutavad C2B ärimudelit. EstateGuru, Crowdestate ja City NOW tegutsevad kinnisvaraprojektidega, Investly faktooringuga ning Mintos keskendub mittepankadest laenuandjatele ühislaenu vahendamisele. Inwise tegeleb samuti faktooringuga, kuid kasutab B2B ärimudelit. Kuigi ametlikult on paljud ühisrahastuse ettevõtted üles ehitatud P2P ja C2B ärimudelitele, siis praktikas tehakse kõigil platvormidel ka palju B2B tehinguid (st investeerijaks on juriidiline isik).

Antud uuringus ei kaasatud majandusmõju ning sektori mahtude hindamisse ühissponsorluse platvorme, sest meie hinnangul kuuluvad need pigem filantroopia ning heategevuse valdkonda. Samas on taolistel platvormidel oluline roll kodanikuühiskonna ning loomingulise valdkonna projektide toetamisel. Suurimaks platvormiks antud valdkonnas on Hooandja, kuid tegutseb ka spordivaldkonnale keskenduv Stardipaik. Antud valdkonnas tegutseb ka Swedbanki ja Heateo Sihtasutuse poolt loodud veebilehekülg Armastan Aidata, kuid viimast ei saa pidada jagamismajanduse veebiplatvormiks.

Estateguru OÜ

Estateguru on 2013. aasta lõpus loodud veebipõhine ühisrahastusplatvorm, mille kasutajad saavad koos rahastada kinnisvaraprojekte Eestis. Platvormi peamiseks eesmärgiks on viia kokku investorid (nii era- kui juriidilised isikud), kes soovivad investeerida laenudesse, ja ettevõtjad, kes soovivad kinnisavara tagatisel laenu saada.

Projektidele on seatud tingimused, mille kohaselt peab taotletava finantseeringu summa olema vahemikus 20 000-1 000 000 eurot ning laenuperiood 6 kuud-5 aastat. Investorid teevad läbi EstateGuru virtuaalkonto investeeringuid ning seejuures on minimaalseks investeeringu summaks 50 eurot. Kui projekt on edukalt rahastatud, seatakse laenuandjate kasuks hüpotek ja laen väljastatakse laenuvõtjale. Kui projekt ei saa rahastatud, kantakse raha tagasi investori virtuaalkontole. Laenuandjad teenivad kuupõhiseid intresse läbi laenuperioodi pärast laenu väljastamist laenusaja jaoks.

Keskmine laenu suurus Estateguru platvormil on ca 150 000 eurot ja keskmine intress investoritele ca 11%. Seni on rahastatud 77 laenu ja platvormil on kokku veidi alla 5000 registreerunud kasutaja 27 erinevast riigist.

Vaata lähemalt: <https://estateguru.co>

Hooandja

Hooandja on Eestis loodud ühisrahastusplatvorm, mille abil kogutakse rahalist toetust loomingulistele projektidele. Nii eraisikud, MTÜ-d kui ka äriettevõtted saavad oma projekti Hooandjasse toetuste kogumiseks lisada juhul, kui tegemist on loomingulise (nt kultuuri- või tehnoloogia valdkonna) ja mõõdetava projektiga ning tulemus on avalikkusega jagatav.

Projekti ülespanek keskkonda on tasuta, kuid kui projekt osutub edukaks (st kogutakse 100% või rohkem soovitud summast enne lõpptähtaja saabumist), tuleb Hooandjale maksta teenustasu 7% kogu toetusest. Hooandja küsib teenustasu ka siis, kui projekt soovitakse Hooandja lehele üles seada vähem kui 24 tunniga või seda hoitakse toetuste kogumiseks lahti vähem kui kaks nädalat. Kui eesmärgiks seatud summat tähtjaks kokku ei saada, jääb annetatud raha annetajatele alles.

Seni on Hooandjas edukalt toetatud 549 projekti kogusummas 1 697 009 eurot. Erinevaid projekte on rahastanud kokku üle 55 000 inimese.

Vaata lähemalt: <http://www.hooandja.ee>

1.2.2 Tarbijad ja pakkujad

Huvi ühisrahastuse sektori vastu on Eestis märkimisväärne, mida tõendab nii valdkonnas tegutsevate ettevõtete suur arv kui ka see, et 2014. aastal oli Eesti ühisrahastuse tehingumahtudel inimese kohta Euroopas teisel kohal (vt joonis 4). Ettevõtete enda hinnangul võib Eesti päritolu investorid (nn 'pakkujad') jaotada laias laastus kaheks – väikeinvestorid, kellele taolised platvormid on loonud võimaluse väikeste summadega siseneda investeerimismaailma, ning suurinvestorid, kes soovivad oma investeerimisportfelli mitmekesistada. Eesti päritolu tarbijate (nn 'laenajate' või 'rahakaasajate') huvi on aga eelkõige seotud raskustega saada pangast laenu. See mõjutab eriti väikeettevõtteid, kellel on raske leida investeringuid äritegevuse alustamiseks või laiendamiseks.

Ühisrahastuse valdkonda mõjutavad motivaatorid ja takistused nii laenajate, investorite, veebiplatvormide kui ka riigi seisukohast on välja toodud tabelis 1. Ühisrahastuse ajenditeks Eestis võib pidada laenuturu muutuseid, tehnoloogia arengut ja üleüldist kättesaadavust.

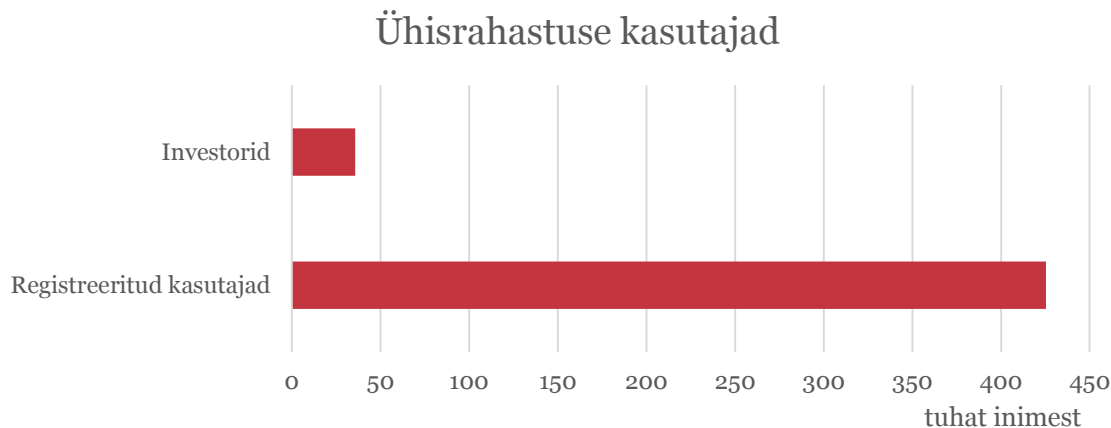
Tabel 1 Ühisrahastuse valdkonda mõjutavad tegurid Eestis

	Laenajad/ tarbijad	Veebiplatvormid	Pakkujad/ investorid	Riik
Ajendavad tegurid	Laenuturu muutused; piiratud rahastusvõimalused väikeprojektidele.	Tehnoloogia üleüldine kättesaadavus; turu ebakõlad; pankade halb maine pärast majanduskriisi; intressitulused ületav inflatsioon; pankade kõrged teenustasud.	Pangahoiuste madal intressitulu; heategevuse ja sotsialettevõtluse väärtustamine (ühissponsorluse puhul).	Soov edendada ettevõtlust ja stimuleerida majandust.
Tugevused	Läbipaistvus; mugavus; lihtsus.	Kiiresti kasvav valdkond koos limiteeritud regulatsioonidega.	Läbipaistvus; väikeinvesteeringute võimalus.	Väikeinvesteeringute ja laienuvad projektirahastuse võimalus, mis innustab ettevõtlust ja majandusarengut.
Väljakutsed	Ebaselgus vastutuse ja tagatiste osas.	Suure algkapitali vajadus tehnoloogia ja platvormi arendamiseks; usaldusväärse tagamine; ebaselge regulatsioon.	Ebaselgus vastutuse ja tagatiste osas.	Raskused teostada järelevalvet; ebaselgus ohtude osas.

Autorid: Technopolis Group & EY

Eestis registreeritud ühisrahastuse veebiplatvormide kogukasutajate arv on üle 425 000, seejuures antud platvormide koguinvestorite arv ületab 35 000 (vt joonis 6)¹⁷. Laenukaasajate arvu on raskem võrrelda, sest kui platvormid nagu Bondora, Omaraha ja MoneyZen väljastavad kümnetele tuhandetele rahakaasajatele väikelaene, siis teised ühislaenamise platvormid nagu Crowdestate ja Estateguru või osalusega ühisinvesteeringu platvormid Fundwise ja Funderbeam töötavad kokku ehk paarikümne ettevõttega, mistõttu need rahakaasajate arvud pole võrreldavad.

Joonis 6 Eestis registreeritud ühisrahastuse platvormide kasutajate ja investorite koguarv



Allikas: Äriregister, 2016

2016. aasta septembrikuu seisuga oli Eestis registreeritud platvormide kaudu kaasatud kokku 128 miljonit eurot¹⁸.

Finantsvaldkonna jagamismajanduse **hinnanguline turumaht** oli 2015. aastal 8 000 000 eurot. 2016. aastal on prognoositud valdkonna turumahuks 12 000 000 eurot. Siinkohal vajab mainimist, et turumaht sisaldab nii jagamismajanduse platvormide kui ka rahastajate/investorite käivet (teenitud intresse). Võrreldes krediitiasutuste intressituluga Eestis 2016. aastal moodustab finantsvaldkonna jagamismajandus 1%. Finantssektori jagamismajanduse turu näol on tegemist suuruselt teise valdkonnaga analüüsitud jagamismajanduse valdkondade hulgas. Transpordi- ja majutusvaldkonna jagamismajanduse turumaht oli 2015. aastal vastavalt 1 765 000 ja 18 000 000 eurot.

Kasvuprognosis aastani 2020 näitab, et finantsvaldkonna jagamismajandus kasvab võrreldes 2015. aasta seisuga minimaalselt 130%. Valdkonna käive (platvormide ja teenusepakujate müügitulu) aastal 2020 on prognoosi kohaselt 32 miljonit eurot, moodustades prognoositavast krediitiasutuste intressitulust Eestis 2,2%.

1.2.3 Ühisrahastuse olukord Eestis

Ühisrahastuse valdkond on Eestis saamas üha suurema tähelepanu osaliseks, sest selles nähakse suure potentsiaaliga valdkonda, kus Eesti ettevõtted (st veebiplatvormid) saavad piiratud lisakulutuste abil välisriikidele laieneda. Samas valmistab Eestis sarnaselt välisriikidele muret järelevalve ja regulatsiooni puudumine. See pole murekohaks ainult ametiasutustele, vaid ka ettevõtetele endale, kes leiavad, et see takistab usaldusväärse teket sektori vastu ning aeglustab platvormide arengut. Sel

¹⁷ Seejuures on arvestatud kasutajaid nii Eestis kui ka mujal. Teatud veebiplatvormidel kaasatakse investoreid üle Euroopa (nt Bondora) projektidesse, mille kaasajad/laenajad pärinevad Eestist.

¹⁸ Alates platvormide asutamisest.

põhjusel töötasid 2016. aasta kevadel mitmed ühisrahastuse ettevõtted koostöös Finance Estonia ja Deloitte Legali juristidega välja Ühisrahastuse Hea Tava (edaspidi hea tava).

Ühisrahastuse hea tava

2016. aasta kevadel loodi Eestis FinanceEstonia ja advokaadibüroo Deloitte Legal koostöös Ühisrahastuse hea tava, mille eesmärk on muuta ühisrahastuse platvormid läbipaistvamaks nii klientidele kui ka võimalikele investoritele. Initsiatiiv tuli seejuures ühisrahastusplatvormide EstateGuru, Crowdestate, Bondora, Fundwise ja Investly eestvedajatelt, kes olid ka esimesed märgisega ühinejad.

Ettevõtete enda sõnul on tegemist turupõhise instrumendiga, mille eesmärgiks on ühest küljest tekitada turul suuremat usaldust ühisrahastuse vastu, kuid teisalt valmistada valdkonna ettevõtteid ette laialdasemaks regulatsiooniks ning järelevalveks, kui see peaks tulema. Hea tava käsitleb muuhulgas juhiseid raha paigutaja finantsvahenditele, andmete töötlemisele ja turvalisusele, informatsiooni kvaliteedile ja kommunikatsioonile, tarbijakaitsele, riskihoiatusele jm.

Oluline on aga märkida, et Hea tava on loodud „täidan või selgitan“ põhimõttel, milles esitatud põhimõtete järgmist või mittejärgmist peab ühisrahastusportaali pidaja oma veebilehel avalikkusele kinnitama, ning juhul, kui ühisrahastusportaali pidaja ei järgi mingit Hea tava põhimõtet, selgitama oma veebilehel, milliseid põhimõtteid ei järgita ning mittejärgimise põhjuseid.

2016. aasta septembrikuus tegi Finantsinspeksioon (FI) Rahandusministeeriumile ettepaneku kaaluda ühisrahastuse teenust osutavate ettevõtete tegevuse seadusega reguleerimist, sest nende hinnangul vajab valdkond suuremat õiguskindlust¹⁹. FI ettepanekud puudutavad eelkõige kliendi kaitsmise tõhustamist läbi parema riskide juhtimise. Eelnõu käsitleb eelkõige teabe esitamist ja läbipaistvust, isikuandmete kaitset, huvide konfliktide juhtimist ning varade lahususe tagamist. FI esindaja rõhutas antud uuringu raames, et hetkel pole kellegi huvides tuua ühisrahastuse ettevõtteid riikliku finantsjärelevalve alla, sest maastikul valitseb palju ebaselgust ning ärimudelid on alles arenemas, mistõttu FI ei ole antud hetkel veel suuteline järelevalvet teostama ning samas pärsiks liigsed regulatsioonid valdkonna arengut. Seetõttu ei näe eelnõu ka ette tegevusluba ühisrahastusega tegelemiseks. FI algatus ei laieneks ühissponsorlusele.

1.3 Õiguskeskkond

Ühisrahastus on senini Euroopa Liidu tasemel harmoniseerimata ning üldine ühisrahastuse regulatsioon puudub ka Eestis. Ühisrahastuse eesmärkidest ja tegevusmudelist sõltuvalt reguleerivad antud valdkonda näiteks võlaõigusseadus, väärtpaberituruseadus, krediitiasutuste seadus, krediidiandjate ja -vahendajate seadus, makseasutuste ja e-raha asutuste seadus ning investeerimisfondide seadus.

Mitmed riigid on asunud ühisrahastuse kiire arengu tõttu seda valdkonda juba ka ise reguleerima, ootamata Euroopa Liidu täpsemaid suuniseid. Eestis asuti nimetatud valdkonda reguleerima 2015. aastal, kui võeti vastu **krediidiandjate ja -vahendajate seadus** (KAVS), mis kohustab krediidiandjaid ja -vahendajaid taotlema Finantsinspeksioonilt tegevusluba ning viima oma tegevuse vastavusse KAVS-iga. Lisaks on FinanceEstonia eestvedamisel loodud **ühisrahastuse hea tava**. Ühisrahastust pakkuvad portaalid pole üldjuhul allutatud riiklikule finantsjärelevalvele, nad ei pea taotlema tegevusluba ning neile ei kohaldata tagatisfondi seaduses sätestatud tagatisi. Järelevalve hõlmab üldjuhul kõiki krediidiandjaid ja -vahendajaid, välistades KAVS-i § 2 alusel täielikult või osaliselt üksnes teatud ettevõtjad. Osaline Finantsinspeksiooni järelevalve on tagatud, kui teenusepakkuja vastab oma tegevuse raames mõnele krediitiasutuste seaduses, väärtpaberituruseaduses, krediidiandjate ja -vahendajate seaduses, investeerimisfondide seaduses või teistes asjakohastes aktides sätestatud tingimustele (nt Bondora). Seda, et ühisrahastamine on Eestis üha populaarsemaks muutuv, näitab peale kasvavate numbrite ka fakt, et Finantsinspeksioon on teinud ettepaneku ühisrahastuse teenust osutavate ettevõtete tegevust seadusega reguleerida, tagamaks seeläbi näiteks ühisrahastusettevõtte kaudu investeerijate kaitse ja õiguskindluse.

¹⁹ Eelnõu tekst: http://www.fi.ee/public/2016_09_Uhisrahastuse_seaduse_eelnou.pdf

1.3.1 Kehtiv regulatsioon ei võta arvesse ühisrahastamise veebiplatvormide eripära

Finantsteenuseid pakkuvate jagamismajanduse portaalide reeglid pole üheselt konsolideeritud ning puudub ühiselt tunnustatud raamistik. Seega võib pigem öelda, et praegusel hetkel Eesti seadused ühisrahastamist otseselt ei reguleeri. Samas peab märkima, et erinevate portaalide ärimudelite mitmekesisuse tõttu oleks suhteliselt keeruline kõiki ühisrahastusportaale üheselt konsolideeritud seadusega hallata.

Finantsteenuste piirideülese tegutsemise üks kitsaskohti on kindlasti see, et lisaks Eestile puuduvad ühistarbimist reguleerivad ühtsed seadused ka Euroopas tervikuna. Siseriikliku toimimise nõrkuseks võib tuua asjaolu, et kuna jagamismajanduse valdkond on endiselt veel küllaltki uus, millest tulenevalt puudub ühtne regulatsioon ühisrahastuse paremaks toimimiseks, ning võib juhtuda, et jagamismajanduse ettevõtete struktuur ei peegelda tegelikkuses seda, mida lubavad kehtivad õigusaktid.

1.3.2 Ühisrahastamise veebiplatvormide üle puudub riiklik järelevalve

Eestis puudub enamiku ühisrahastuse platvormide üle Finantsinspektsiooni järelevalve, v.a olukorras, kus platvormid kvalifitseeruvad makseasutuse ja e-raha asutuste seaduse alusel makseasutuseks või krediidasutuste seaduse alusel krediidasutuseks või finantseerimisasutuseks, mis võib anda ühisrahastuse platvormi kasutajatele signaali, et ühisrahastus ei pruugi olla usaldusväärne. Võimaliku järelevalve teostamisel teeb Finantsinspektsiooni töö raskemaks ärimudelite mitmekesisus ning sellest tulenevalt on inspektsioon hoiatanud otselaenamise ja sellist teenust pakkuvate platvormide kasutamise seotud riskide eest. Ühisrahastust pakkuvate portaalide tegevus ei allu täielikult ka finantsregulatsioonile – kehtiv väärtpaberitur- ja muu finantsregulatsioon reguleerib ühisrahastuse valdkonda vaid pealiskaudselt. Seega kerkib esile küsimus, kuidas tagada klientidele arusaadav, õiglast konkurentsi toetav ja läbipaistev teenus? FinanceEstonia eestvedamisel on küll loodud ühisrahastuse hea tava, mis reguleerib sellise teenuse pakkumist küllaltki detailselt, kuid selle reeglid on teenusepakkujatele pigem soovituslikud ning ka siin võib siiski jääda õhku küsimus, kas see ikka tagab finantsteenuseid pakkuvate platvormide piisava läbipaistvuse.

Finantsteenuseid pakkuvad tavamajanduses toimivad ettevõtted on allutatud loakohustusele (toimimiseks on vajalik Finantsinspektsiooni heakskiit ja vastavad load). Hetkel on portaalipidajad arvamusel, et loataotlusega kaasnevad nõuded ja protsessid on alustavale ettevõttele Eestis liiga koormavad. Oluline on küll tagada, et turule ei satuks n-ö põhimõttelisi kurjategijaid, kes ei vii läbi vajalikke taustakontrolle, kuid kindlasti poleks lahenduseks ka täislitsentseerimine. Finantsinspektsioon võiks praegu mõelda pigem nn “pool-litsentseerimisele” (ehk osaliselt tegevuse litsentsile allumine) ning kehtestada portaalidele nn “täieliku litsentseerimiskohustuse” alles mõne aja möödudes, kui ka Finantsinspektsioonil on selles osas suutlikkus olemas. Probleemina tuuakse välja, et alustavale ettevõttele või noorele ettevõttele oleks kogu senine loakohustuse taotlemise süsteem liialt koormav ja võiks viia portaali toimimise lõppemiseni.

Hetkeseisuga allub Eestis Finantsinspektsiooni järelevalvele krediidiandja tegevusloa alusel Bondora. Krediidivahendaja tegevusloa alusel tegutsevad Omaraha ja Moneyzen. Krediidivahendaja tegevusluba on väljastatud ka kohe turule sisenevale Monestro P2P OÜ-le.

1.3.3 Ühisrahastamise veebiplatvormide avalikustatud teave ei pruugi olla piisav

Probleemina võib välja tuua ka selle, et kuna Finantsinspektsioon ei teosta enamiku ühisrahastuse pakkujate üle järelevalvet, siis on lahendamata portaalipidajate krediidivõimekuse ja investeerimisväärtuste määramise ning selle vastavuse küsimus. Praegu jääb portaalide kasutustingimusi vaadates ebaselgeks, kuidas krediidivõimekust või investeerimisväärtust määratakse ning kas seda on portaali kaudu raha paigutajatele piisavalt selgitatud. Puudub regulatsioon, mis kohustaks portaali kaudu raha kaasavat ettevõtjat avaldama enda või rahastatava projekti kohta täielikku teavet, piiratud on ka portaalipidaja võimalused sellise teabe kontrollimiseks. Paljud portaalipidajad küll rõhutavad oma kodulehtedel, et nad avalikustavad projektide kohta kogu info, kuid tegelikult puudub kasutajal igasugune teadmine ja kontrollivõimalus, kas avaldatud info ka tegelikkusele vastab ja on korrektne.

Seega ei ole Eesti seadustes piisavalt tagatud kasutaja ligipääs investeerimisobjektide infole, investeringute suurusele ja protsessile üldiselt. Seetõttu ei ole ka kliendi kaitse piisavalt tagatud. Portaalipidajad tagavad küll miinimumnõuded, aga puudub kontroll, kas need nõuded kehtivad kõigile kasutajatele ühetaoliselt ning investeeritavate projektide kohta avaldatav informatsioon on erinevate projektide raames võrreldav. Kerkib küsimus, kes tagab andmete õigsuse ja täielikkuse. Tegevusnõuete, avaldatava info ja riskide täpsem reguleerimine seaduse kaudu aitab kaasa läbipaistvama, stabiilsema ja ka efektiivsema finantsteenuste turu loomisele.

1.3.4 Ühisrahastamisega seotud riskid ei pruugi olla veebiplatvormide poolt piisavalt reguleeritud

Probleemiks võib pidada kindlasti seda, et vaadates portaalide kasutustingimusi, pole kõikvõimalikud rahastamisega kaasnevad riskid nii detailselt reguleeritud kui peaks, tihti on investeerimisrisk seotud rahastatud laenude krediitdireitinguga. Samas kui mõelda ettevõtlusvabadusele, siis võib juhtuda, et liigsed reeglid ja üleregulatsioon halvaks tarbimise ning suurendaks oluliselt ka Finantsinspektsiooni töökoormust.

Mitmeid kordi on esile kerkinud küsimus, kas vajalik oleks konkreetselt fikseerida iga investori riski suurus ning kas see peaks olema seadusega reguleeritud. Eesti väärtpaberituru seadus võimaldab praegu avalikult kaasata kuni 100 000 eurot, mis on portaalipidajate arvates väga madal piirmäär. Samuti võib saada turu kasvades probleemiks, et selliselt on kapitali kaasamine piiratud ka 150 investoriga. Näitena võib tuua Soome ja Rootsi, kus avaliku kampaaniaga saab kaasata vastavalt 1,5 ja 2,5 miljonit eurot. Hetkel püüavad portaalipidajad alternatiivina peituda *mezzanine*-tüüpi²⁰ laenude taha, kapitali kaasamise kõrgem piirmäär aitaks aga paremini suunata kapital otse ettevõtte väärtpaberitesse, aktsiatesse, osadesse või omakapitali instrumentidesse, saades vastutasuks osaluse, võlakirja tulust. Samas ei ole määratud aga konkreetse investori riski suurus.

1.3.5 Ühisrahastamise veebiplatvormide tegevuse lõppemisel ei pruugi olla investorite/tarbijate huvid piisavalt kaitstud

Küsitav on ka see, kuidas on tegevuse lõpetamisel tagatud tegevuse üleandmine või jätkusuutlikkus. Ühisrahastusse raha paigutamisel tuleb selliseid vahendeid hoida lahus ühisrahastusportaali pidaja varast, hoides näiteks rahalisi vahendeid tegevusluba omavas krediitiasutuses avatud (eri)kontol, tegevusluba omava makseteenuse pakkuja juures või muul viisil portaalipidaja varast lahus. See on oluline just ühisrahastusportaali pidaja võimaliku maksejõuetuse korral. Tarbija jaoks võiks olla seadustes siiski garanteeritud, et ühisrahastuse eesmärgil üle antud rahalised vahendid on kindlasti eraldatud portaalipidaja varast.

Üleüldine küsimus jääb üles portaalipidajate poolt seatud piirangute osas. Näiteks Bondora P2P platvormi puhul pole tagatist, kuid kõiki laenuandjate ja laenuvõtjate rahalisi vahendeid hoitakse platvormi vahendava juriidilise isiku bilansist lahus ning viiakse üle juriidiliselt eraldiseivatele kliendikontodele. Nende kontode suhtes puudub platvormil ja võimalikel platvormi võlausaldajatel igasugune nõudeõigus, kui peaks kuulutatama välja platvormi haldava juriidilise isiku pankrot. Sellisel viisil seatud lepinguline kohustus laenuvõtja ja laenuandja vahel jääb kehtima isegi veebiplatvormi pankroti korral. Teatud portaalide kasutustingimustest ei tule üheselt välja, kuidas on tagatud investori nõuded. Alternatiiviks võiks siinkohal olla hüpoteegi sidumine konkreetse nõudega. Heaks näiteks on Estateguru, mis on tagatispõhine platvorm, kus nõuded on hüpoteegiga tagatud.

1.3.6 Kõik investorid ei pruugi olla võrdselt koheldud

Oluline on jälgida ka seda, et kõik investorid oleks koheldud võrdsetel asjaoludel, ehk portaalid peaksid suutma tagada, et portaali kaudu raha paigutajad saaksid projekti kohta ühetaolist infot. Täna puudub

²⁰ *Mezzanine* on paindlik finantseerimisinstrument, mis võib olla kohaldatud vastavalt ettevõtte spetsiifilistele vajadustele, kasutades erinevaid finantsinstrumente (allutatud laen, konverteeritav laen, *venture lease* jne). *Mezzanine* on sobilik instrument situatsioonides, kus pangalaenude saamise võimalus tagatiste puudumise ja/või pangale ebasobiva riskiprofiili tõttu ei ole võimalik või kus välisinvestori kaasamine ettevõtte omanikeringi ei ole soovitud. Allikas: <https://riskiviki.wordpress.com/>

kontroll, kas see tegelikult nii ka on. Samuti ei ole täpselt teada, kas portaalid annavad portaali kaudu raha paigutajale piisavat infot, ehk tekib küsimus, kes tagab andmete õigsuse ja täielikkuse.

1.3.7 Veebiplatvormil kogutud isikuandmete töötlus ei pruugi olla kooskõlas seadusega

Hetkel jääb erinevate portaalide tingimusi analüüsid arusaamatuks, kas ühisrahastusportaalide kaudu kogutud isikuandmete töötlemise protsessid on kooskõlas kehtivate õigusaktidega ning kuidas täpselt on ühisrahastusplatvormides tagatud isikuandmete kaitse. Seega võib tekkida vajadus muuta ja täiendada isikuandmete kaitse temaatikaga seonduvaid seaduseid.

1.3.8 Tarbijaõiguste kaitse ühisrahastuse veebiplatvormidel jääb ebaselgeks

Ühisrahastusplatvormide probleemiks on ka see, et portaali kasutaja saab samas portaalisis tegutseda korraga nii teenusepakkuja kui ka teenuse saajana. Sellisel juhul võib kerkida küsimus, kuidas vastutust reguleerida ning kas seda on kehtiva õiguse alusel piisavalt ja selgelt tehtud. Kellelt, kus ja kuidas midagi nõuda, kui jagatud või vahendatud kaup või teenus ootustele ei vasta või tarbija ja pakkuja omavahel kattuvad? Tähelepanu võiks pöörata ka asjaolule, et finantsteenuseid pakkuvaid ühisrahastusplatvorme kasutades ei ole tõmmatud selget piiri isikliku ja ärilisel eesmärgil kasutatava vara ega näiteks ka annetuste ja teenuste eest tasumise vahel. See võib muuta keerukaks hilisemate võimalike vaidluste lahendamise ning jätab arusaamatuks, kes siis ikkagi lõplikult vastutab. Kokkuvõtlikult võib öelda, et ühisrahastuse platvormide puhul on müüja, platvormipidaja ja tarbija vahelised õigussuhted ning neile kohaldatav õigus määratlemata. Samas, näiteks Bondora puhul jõudis maakohus seisukohale, et laenuaotleja ja laenuandja vahel on sõlmitud tarbijakrediidileping VÕS-i § 402 alusel.

1.3.9 Rahapesu ja terrorismi rahastamisega seonduvate nõuete kohaldamine ühisrahastuse veebiplatvormidele jääb ebaselgeks

Ühisrahastusettevõtjad peaksid tegelema kindlasti aktiivselt finantssektorit ohustavate riskide maandamisega, eelkõige rahapesu tõkestamisega. Küsitav on, kas on tagatud piisavalt, et ühisrahastusplatvormide tegevusele kohalduks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (RahaPTS) ning Euroopa Liidu rahapesu tõkestamise direktiivid ja muud õigusaktid. Ühisrahastuse hea tava toob küll välja, et portaalipidajad peavad tagama, et kõik vastavad meetmed nende tegevuses rakendatud oleks, kuid kuna hea tava on üksnes soovituslik juhend, siis eelduslikult võiks ühisrahastamise platvormis RahaPTS suuremat rõhku panna just ühisrahastusplatvormide toimimist sätestavate regulatsioonide väljatöötamisele, hoolsuskohustuse täitmisele ja vastavate sisetseaduste läbiviimisele. Siinjuures ei saa jätta märkimata, et finantsteenuste pakkujate sisemised protseduurireeglid peavad vastama õigusaktides ja muudes normides toodud kriteeriumitele ning olema vastavuses äritegevusega seotud riskidega ja tagama vastavate normide efektiivse rakendamise.

1.3.10 Õiguslik hinnang

Tänu sellele, et ühisrahastus kogub turul jõudsalt populaarsust, on paljud teenusepakkujad toonud ka ise välja, et nende meelest on teenuse kasvupotentsiaali seisukohast oluline, et nende tegevus oleks teatud määral järelevalve all. Investorite teadmatusest võib piirata teenusepakkujate arengut, sest investor ei pruugi tunda, et tema investeering on kaitstud. Investorite jaoks on kindlasti olulisteks aspektideks raha kaasamise mugavus ja turvalisus. Hea tava ja Finantsinspektsiooni seaduseelnõu on kindlasti väga head algatused ühisrahastuse kasvu hoogustamiseks, kuid seda, kas antud regulatsioon on piisav ja aitab kaasa ärivaldkonna arengule, näitab aeg.

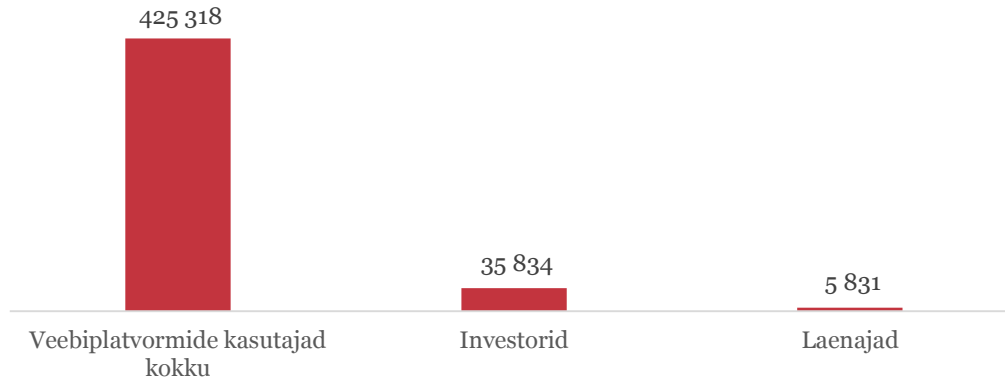
1.4 Sektori kasvupotentsiaal

1.4.1 Mõju majandusele ja tarbijatele

Eestis tegutsevaid finantsvaldkonna jagamismajanduse ettevõtteid (platvorme) on 15. Tegemist on valdkonnaga, milles on loodud kõige rohkem jagamismajanduse platvorme, mis annab mõista valdkonna atraktiivsusest ja suurest arengupotentsiaalist. Antud uuringu käigus selgus, et Eestis registreeritud ühisrahastusplatvormide kasutajaid on 2016. aastal kokku üle 424 000, mis on kordades

enam kui teistes valdkondades. Seejuures vajab märkimist, et vaid 10% (41 665) kasutajatest on realselt raha kas investeerinud või laenanud/kaasanud (vt joonis 7), ülejäänud 90% kasutajatest on loonud veebikeskkonnas kasutajakonto, kuid pole platvormi vahendusel toimivas finantseerimistegevuses kaasa löönud (nt piirdunud laenupakkumise võtmisega).

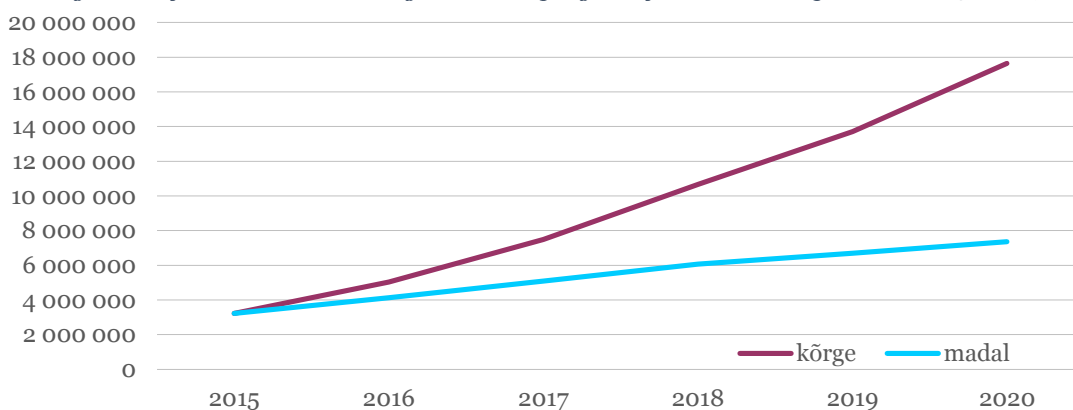
Joonis 7 Jagamismajanduse finantsvaldkonna platvormide tehingute arv 2016. aastal Eestis



Allikas: uuringusse kaasatud ettevõtted

Jagamismajanduse finantsvaldkonna kasvuprojektsiooni saab luua valdkonna ettevõtete (platvormide) varasema käibekasvu põhjal, kuivõrd need muutused peegeldavad kõige paremini üldiseid valdkonna tendentse. Kui 5% majanduskasvu tempo juures kasvaks majandus 2020. aastaks kokku 27% (2015. aastaga võrreldes), siis tagasihoidlikuma prognoosi korral kasvaks finantsvaldkonna jagamismajandus sama ajaga ligikaudu 130% ehk kuni 180 miljonit eurot (vt joonis 8). Transpordis ja majutuses jääb samadel alustel hinnatud kasv tagasihoidliku stsenaariumi korral vastavalt 600% ja 245% juurde. Optimistliku (kõrge) stsenaariumi korral kasvaks finantsvaldkonna jagamismajandus viie aastaga 450%. Samas on rahvusvaheliste arengutega võrreldes ka see kasvumäär pigem tagasihoidlik. PwC uuring prognoosib kogu jagamismajandusele oluliselt suuremat kasvu – uuring järeldab, et jagamismajandus kasvab järgmise 10 aasta jooksul 22 korda ja moodustab 2025. aastal ligikaudu poole kogu laenamise- ja rentimisvaldkonna käibest²¹. Seejuures kõige suuremat kasvu prognoosib PwC just finantsvaldkonna jagamismajandusele (perioodi 2012-2025 aastane liitkasvumäär on 63%).

Joonis 8 Jagamismajanduse käibe hinnanguline kasvuprognosis finantssektoris perioodil 2015-2020, eurodes



Allikas: Äriregister, 2016

²¹ The sharing economy – sizing the revenue opportunity, PwC, <http://www.pwc.co.uk/issues/megatrends/collisions/sharingeconomy/the-sharing-economy-sizing-the-revenue-opportunity.html>

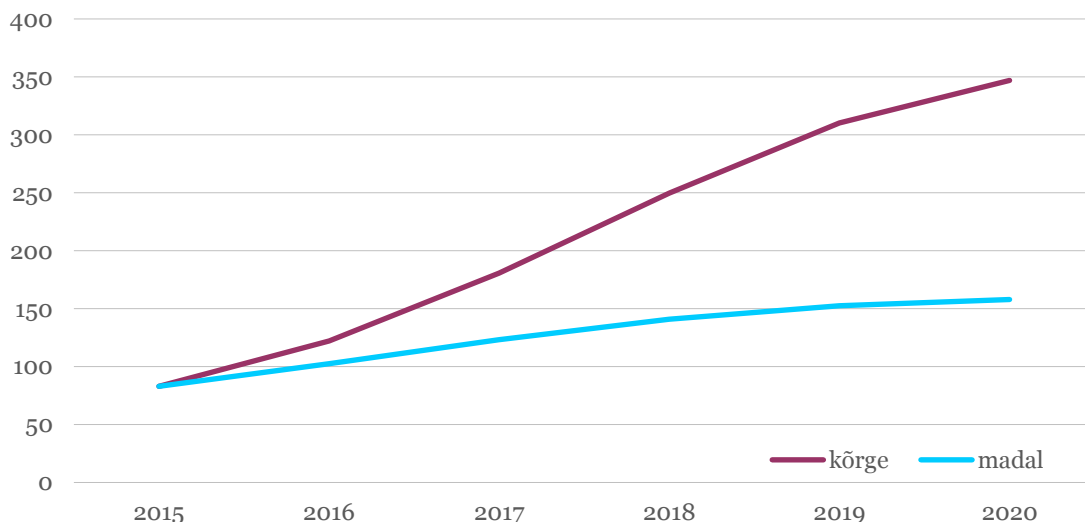
Finantsvaldkonna jagamismajanduse teenused saab jagada seitsmeks segmendiks: äri-laenu, kinnisvaralaenu, tarbimislenu, arvetega kauplemine, omakapitali kaasrahastus, kinnisvaraprojektide omakapitali kaasrahastus ja muud. Inglismaal, kus finantsvaldkonna jagamismajanduse mudelid on laialdaselt levinud, nähakse nendest kõige suurema kasvupotentsiaaliga tarbimislenu segmenti, mis hetkel moodustab siiski väikese osa kogu Inglismaa tarbimislenu turust²². Sellele vastavalt on ka Eesti puhul just see segment näidanud kõige kiiremat kasvu (eestvedajateks Bondora, Omaraha) ning moodustab valdava osa finantsvaldkonna jagamismajanduse tehingute mahust ehk ca 70%.

Finantsvaldkonna jagamismajanduse ettevõtteid reguleerib alates 2016. aastast Finantsinspeksioon, jagades Eestis tegutsevad platvormid krediidi vahendajateks ja krediidi andjateks. Seoses sellega on valdkond teistest (transport, majutus, haridus, isiku- ja äriteenused) suurema järelevalve all ning ühtlasi on adresseeritud teadlikkuse ja tarbijakaitsealaseid aspekte, mis on hetkel katmata teistes valdkondades. Samuti käsitleb krediidi andjate ja -vahendajate seadus pettuse riske maandavaid nõudeid.

1.4.2 Sotsiaalsed mõjud ja mõju tööjõuturule

Ka finantsvaldkonna jagamismajanduses hõivatute arv näitab kiiret kasvutendentsi, kuid seda käibekasvust väiksemas mahus. Töötajate arv jagamismajanduse finantssektoris võib tagasihoidliku prognoosi korral 2020. aastaks kasvada 90%, ehk ligikaudu 75 töötaja võrra. Optimistlikuma stsenaariumi korral kasvaks hõivatute arv samal ajavahemikul 318% ehk ligikaudu 265 töötaja võrra. Siinkohal on oluline märkida, et tegemist on jagamismajanduse platvormide heaks töötavate inimestega, mitte aga kasutajatega. Võib eeldada, et erinevalt näiteks transpordi või majutuse ja reisikorralduse valdkonnast, on finantsvaldkonnas jagamismajanduse tööhõive kordajaefekt platvormidel osalejate kaudu oluliselt väiksem ning eeskätt peegeldabki platvormidel hõivatute koguarv valdkondlikku hõivet. Seda seetõttu, et ühisrahastusprojektides osalejatele ei kaasne osalemisega olulist ajakulu, mida võiks pidada tööks.

Joonis 9 Jagamismajanduse platvormide omavates ettevõtetes hõivatud töötajate arvu hinnanguline kasvuprognoos finantsvaldkonnas perioodil 2015-2020



Allikas: Äriregister, 2016

Kuigi ühisrahastuse näol ei ole tegemist töömahuka valdkonnaga, mis looks kasutajatele alternatiivseid töötegemise võimalusi, loob see alternatiivseid sissetulekuallikaid. Teisest küljest elavdab

²² *The Business Models and Economics of Peer-to-Peer Lending*, European Credit Research Institute, <https://www.ceps.eu/system/files/ECRI%20RR17%20P2P%20Lending.pdf>

finantsvaldkonna jagamismajandus ka üldist tarbimist nii ettevõtete kui eraisikute seas, mis on majanduse mootoriks. Seda enam, et jagamismajanduse finantsvaldkonna platvormid adresseerivad eeskätt sellist sihtgruppi, mille vajadusi kommertspangad tihtilugu ei rahulda (väikesemahulised laenud, tagamata investeringute rahastamine). Samuti väärib mainimist asjaolu, et sarnaselt teiste jagamismajanduse valdkondadega annab ka finantsvaldkonna jagamismajandus oma panuse kogukonnatunde kasvule.

Finantsvaldkonna jagamismajanduse platvormid omavad ka tugevat ekspordipotentsiaali. Mida suuremad ja rahvusvahelisemad on ühisrahastusplatvormid, seda rohkem on neil kasutajad ja seda tulemuslikumalt nad töötavad. Ekspordipotentsiaali heaks näiteks on Eestis asutatud Bondora tarbimislaenude rahastamise platvorm, mis tänaseks tegutseb ka Soome, Hispaania ja Slovakkia turgudel. Lisaks ekspordipotentsiaalile loovad ühisrahastusplatvormid soodsad võimalused välismaiste finantseeringute sissetoomiseks.

1.5 Kokkuvõte

Peamised tegevused	Antud valdkonnas on alakasutatud ressursiks raha.
Peamised ärimudelid	Finantsvaldkonnas valitseb Eestis ärimudelite mitmekesisus ning esineb nii P2P, B2C/C2B kui ka B2B mudelil põhinevaid ettevõtteid. Lisaks osapoolte mitmekesisusele võib ettevõtteid eristada ka tulusaamise motiivide poolest (nt Hooandja platvormi näol on tegemist MTÜ-ga).
Avalik huvi	Finantsvaldkonna veebiplatvormid on laiendanud investeerimisvõimalusi väikeinvestoritele ning loonud väikese ja keskmise suurusega ettevõtetele ja eraisikutele võimalusi saada vajalikke investeeringuid ning laene.
Peamised riskid	Ühisrahastuse riskid on sarnased investeerimisega kaasnevate riskidega, st võimalus oma investeeringud kaotada. Erinevalt nn tavamajanduse investeerimisfondidest, puudub ühisrahastuse valdkonna ettevõtetele enamjaolt regulatsioon ja järelevalve (v.a need ettevõtted, kellel on vajalik omada krediidiandja ja -vahendaja tegevusluba). FI on tutvustanud ühisrahastuse seaduseelnõud, mis adresseeriks seda probleemi. Antud risk mõjutab eelkõige osaluspõhise ühisinvesteeringu ning ühislaenamise valdkonda ning vähem ühissponsorlust, kus tavaliselt puudub tulusaamise motiiv.
Peamised positiivsed mõjud	Finantsvaldkonna jagamismajanduse platvormid omavad tugevat ekspordipotentsiaali ning omavad võimet sisse tuua välismaiseid finantseeringuid, samuti adresseerivad nad rahaliste vahendite kättesaadavusega seotud turutõrget, nad on sääste omavatele inimestele lisasissetuleku teenimise allikaks ning neil on positiivne mõju ühiskonna majandusliku aktiivsuse tõstmisele.
Praegune õiguslik raamistik	Ühisrahastuse eesmärkidest ning tegevusmudelist sõltuvalt reguleerivad antud valdkonda näiteks võlaõiguse seadus, väärtpapierituruseadus, krediitiasutuste seadus, krediidiandjate ja -vahendajate seadus, makseasutuste ja e-rahaasutuste seadus ning investeerimisfondide seadus. Hetkel puudub nn ühisrahastuse seadus, kuid 2016. aasta septembris tegi FI Rahandusministeeriumile ettepaneku kaaluda ühisrahastuse teenust osutavate ettevõtete tegevuse seadusega reguleerimist. Mitmed ühisrahastuse ettevõtted on ühinenud Ühisrahastuse hea tavaga, mis annab juhised, millest lähtuda, et platvormide tegevus oleks klientidele arusaadav ja läbipaistev.
Mis on ajale jalgu jäänud?	Kitsaskohaks on avalikult kaasatava rahastuse piirmäär. Eesti regulatsioonid võimaldavad praegu avalikult kaasata kuni 100 000 eurot, mis on tunduvalt madalam kui lähiriikides (nt Soomes maksimaalselt 1,5 miljonit ja Rootsis 2,5 miljonit eurot).
Mis on puudu?	Hetkel puudub seadusandlus, mis hõlmaks kogu ühisrahastuse valdkonda. Valitsev õiguslik määratus ning muutlikkus raskendavad valdkonna arengut, sest muudavad pikemaajalised ühisrahastuse platvormide arendustegevused võimatuks ning takistavad tarbijausalduse teket. Samuti puudub järelevalve paljude ühisrahastuse tegevuste üle.